

Box 3: eerst genieten, dan belasten!

Een afweging tussen de vermogensaanwasbelasting en de vermogenswinstbelasting voor de juiste invulling van box 3

WFR 2024/174

Op 8 september 2023 is het wetsvoorstel Wet werkelijk rendement box 3 via internetconsultatie aan de samenleving voorgelegd. De internetconsultatie is een hulpmiddel voor het toekomstige kabinet om het nieuwe box 3-stelsel nog op 1 januari 2027 in werking te kunnen laten treden. Concrete besluiten over de invoering van het nieuwe box 3-stelsel zijn voorbehouden aan het nieuwe kabinet. In dit artikel wordt een afweging gemaakt tussen de vermogensaanwasbelasting en de vermogenswinstbelasting voor de juiste invulling van box 3, opdat zo goed mogelijk kan worden aangesloten bij de heffing over het werkelijk rendement.

1. Inleiding

Een belastingheffing die in de kern uit ficties en forfaits bestaat, kan niet worden gerechtvaardigd binnen de inkomstenbelasting.² In het coalitieakkoord van het kabinet-Rutte IV is overeengekomen dat de toekomstige heffing van box 3 per 1 januari 2025 – inmiddels uitgesteld tot 1 januari 2027³ – vorm zal krijgen op basis van het werkelijke rendement.⁴ Daarbij moet een keuze worden gemaakt tussen de *vermogensaanwasbelasting* en de *vermogenswinstbelasting*.

De *vermogensaanwasbelasting* houdt in dat jaarlijks belasting wordt geheven over de reguliere inkomsten (zoals rente, dividend, huur en pacht) alsmede over de nog ongerealiseerde waardeontwikkeling van vermogensbestanddelen (zoals koerswinst of koersverlies van aandelen, waardeinstijging of waardedaling van onroerend goed en andere bezittingen) gedurende het kalenderjaar.⁵

Bij een *vermogenswinstbelasting* wordt eveneens jaarlijks belasting geheven over de reguliere inkomsten (ook hier: rente, dividend, huur en pacht). Daarnaast wordt over de waardeontwikkeling van vermogensbestanddelen belasting geheven op het moment dat deze vermogenstoename in het desbetreffende kalenderjaar door vervreemding van

de onderliggende vermogensbestanddelen daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Er wordt dan geheven over het verschil tussen de verkrijgings- en vervreemdingsprijs van het desbetreffende bestanddeel.⁶

Het wezenlijke verschil tussen deze twee heffingen is dus dat bij de vermogensaanwasbelasting de waardeontwikkeling van de vermogensbestanddelen *jaarlijks* wordt belast en bij de vermogenswinstbelasting de vermogensaanwas pas wordt belast bij de *feitelijke realisatie* van het desbetreffende bestanddeel.

Op 8 september 2023 is het wetsvoorstel Wet werkelijk rendement box 3 via internetconsultatie aan de samenleving voorgelegd. Dit is gedaan om de mogelijkheid in stand te houden dat het nieuwe box 3-stelsel nog op 1 januari 2027 in werking kan treden, dit om een zoveelste vertraging te voorkomen.⁷ De inmiddels uitgevoerde internetconsultatie is een hulpmiddel om te bereiken dat het toekomstige kabinet vlotter met de invoering van het nieuwe stelsel aan de slag kan. Concrete besluiten over de invoering van het nieuwe box 3-stelsel moeten uiteraard nog genomen worden. Demissionair staatssecretaris Van Rij vreesde dan ook dat zijn plan voor een nieuw box 3-stelsel zomaar in de prullenbak zou kunnen belanden.⁸ Het lag namelijk op de weg van het toekomstige kabinet om zijn voorstel verder uit te werken.

Recentelijk heeft een Kamermeerderheid ingestemd met een motie waarin is opgenomen dat het conceptwetsvoorstel voor de nieuwe box 3-wetgeving door het demissionaire kabinet nog voor de zomer naar de Raad van State mag worden gestuurd. Zo blijft het jaar 2027 voor invoering van de nieuwe box 3-wet toch nog in zicht.⁹

Pal na afronding van dit artikel heeft de Hoge Raad zijn 6 juni-arresten gewezen over toetsing van de Wet rechtsherstel box 3 aan art. 14 EVRM en art. 1 EP EVRM. De Hoge Raad heeft daarin beslist dat ook daarin sprake is van een schending van de genoemde verdragsbepalingen voor zover de belastingplichtige wordt geconfronteerd met een heffing die hoger is dan het werkelijke rendement. Er zijn

1 Dave Aulia is student Finance & Investments en Fiscale economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.
2 *Kamerstukken II 2021/22*, 32140, nr. 105, p. 1.
3 *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 170, p. 1.
4 *Kamerstukken II 2021/22*, 32140, nr. 105, p. 1.
5 *Kamerstukken II 2021/22*, 32140, nr. 105, p. 5.

6 *Kamerstukken II 2021/22*, 32140, nr. 105, p. 2.
7 *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 170, p. 1; 'Van Rij: werkelijk rendement box 3 in 2027 haalbaar als nieuw kabinet op tijd start', taxlive.nl, 10 september 2023.
8 'Van Rij: gemiste kans als nieuw kabinet hervorming box 3 niet overneemt', taxlive.nl 1 januari 2024.
9 *Kamerstukken II 2023/24*, 32140, nr. 190.

door de Hoge Raad regels geformuleerd met betrekking tot de vaststelling van het werkelijke rendement en het door de rechter te bieden rechtsherstel.¹⁰ Uiteraard kunnen die regels het verdere verloop van het wetsvoorstel Wet werkelijk rendement box 3 beïnvloeden. In dit artikel staat evenwel de keuze tussen de vermogensaanwasbelasting en de vermogenswinstbelasting centraal. Derhalve wordt niet ingegaan op de door de Hoge Raad nader uitgewerkte waarderingsregels.

2. De keuze tussen twee alternatieven

2.1 Hoofdlijnen van de keuze van het demissionaire kabinet

In hoofdlijnen is het demissionaire kabinet bij de vormgeving van het nieuwe stelsel voor box 3 uitgegaan van een vermogensaanwasbelasting als meest geschikte variant.¹¹ Deze keuze is in de concept-Memorie van Toelichting nader toegelicht. Ze is gebaseerd op een combinatie van budgettaire overwegingen, het voorkomen van langdurig belastinguitstel en het minimaliseren van administratieve lasten.¹² In het nieuwe stelsel is het ‘totaalvoordeel’ van de vermogensaanwasbenadering vergelijkbaar met het ‘totaalwinstbegrip’ waaraan ondernemers onderworpen zijn in de huidige inkomstenbelasting en lichamen onder de bestaande vennootschapsbelasting. In de artikelsgewijze toelichting zullen de basisartikelen voor het belastbaar inkomen uit sparen en beleggen, zijnde art. 5.1 juncto art. 5.3 lid 1 en art. 5.10 lid 1 Wet IB 2001, dan ook in essentie leunen op het totaalwinst- en jaarwinstbegrip van art. 3.8 en art. 3.25 Wet IB 2001.¹³ Dat het kabinet ervoor kiest, vooral vanuit budgettaire overwegingen, om in hoofdlijnen de werkelijke heffing in box 3 aan te vliegen met een vermogensaanwasbenadering is begrijpelijk, maar naar ik vrees onvoldoende doordacht. Het probleem van die principiële keuze komt ook tot uitdrukking in het feit dat het kabinet het nodig heeft gevonden daarop meteen al een aantal belangrijke uitzonderingen te maken. De vermogenscomponenten onroerende zaken, de niet-beursgenoteerde aandelen in innovatieve *start-ups* en *scale-ups* zullen immers volgens de vermogenswinstbelastingmethode worden belast.¹⁴

Deze in box 3 gehanteerde vermogenswinstbelasting is echter anders vormgegeven dan de in box 1 en 2 toegepaste vermogenswinstbelasting. Zo is het voor onroerende zaken

in box 3 niet mogelijk om daarop af te schrijven of af te waarderen, omdat uit de wet blijkt dat als minimale waardering voor de verkrijgingsprijs de tegenprestatie bij de verkrijging geldt.¹⁵ Dit brengt met zich mee dat de kosten die gepaard gaan met de verbetering van het onroerend goed niet bij de verkrijgingsprijs mogen worden opgeteld. Deze kosten mogen namelijk niet worden geactiveerd in de verkrijgingsprijs, omdat het geen kosten zijn “ter zake van de verkrijging”. De verbeterkosten mogen tevens niet in de verlies- en winstrekening worden opgenomen en ten laste komen van het resultaat. In de concept-Memorie van Toelichting wordt expliciet vermeld dat kosten die niet direct verband houden met de inning, het behoud en de verwerking van het resultaat in box 3 niet aftrekbaar zijn.¹⁶ Verbeterkosten vallen niet onder deze categorie, omdat ze worden beschouwd als kosten die niet noodzakelijk zijn voor het behouden of verwerven van inkomsten, maar eerder kunnen worden gezien als kapitaalinvesteringen die de waarde van het onroerend goed verhogen. Mijns inziens een ondoordachte zet, want hierdoor zal de belastingplichtige belasting moeten betalen over zijn eigen investeringen boven op de verkrijgingsprijs. Opmerkelijk vind ik dat in voorbeeld 4 in de concept-Memorie van Toelichting de verbeterkosten wel worden geactiveerd door deze bij de kostprijs op te tellen, wat in tegenspraak is met wat zojuist is betoogd.¹⁷ Hier is nadere verduidelijking over wat de bedoeling is, op zijn plaats.

Verder wordt voor de aandelen (<5%) in innovatieve *start-ups* en *scale-ups* dezelfde afwijkende vermogenswinstbelasting gehanteerd. De gedachte hierachter is dat deze incourante aandelen moeilijk te waarderen zijn, waardoor een jaarlijkse waardering bij de vermogensaanwasbelasting een nogal belastende administratieve uitvoeringslast met zich meebrengt. Logisch in mijn opinie is dat hier een vermogenswinstbelasting wordt gehanteerd, maar minder logisch vind ik het dat deze vermogenswinstbelasting dan niet geldt voor *alle* aandelenbelangen van minder dan 5%. Hierdoor kan een belastingplichtige simpelweg dergelijke aandelenbelangen in een bv onderbrengen en in die bv een aanmerkelijk belang hebben om op die manier aan de vermogensaanwasbelasting in box 3 te ontsnappen en zo toch de vermogenswinstbelasting in box 2 te genieten.¹⁸ Deze vormgeving van box 3 is controversieel, aangezien zij de mogelijkheid tot belastingarbitrage impliceert.

2.2 Mijn voorkeur voor een aangepaste vermogenswinstvariant

Het uitgangspunt voor de keuze tussen de vermogensaanwas- en de vermogenswinstbenadering is dat er binnen box 3 een reële heffing over de opbrengsten moet komen.

¹⁰ HR 6 juni 2024, ECLI:NL:HR:2024:704.

¹¹ *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 170 (MvT), p. 5; *Kamerstukken II 2021/22*, 32140, nr. 105, p. 3.

¹² *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 170 (MvT), p. 6.

¹³ Artikelsgewijze toelichting – Wet werkelijk rendement box 3. Nadien heeft de staatssecretaris daar echter weer afstand van genomen.

¹⁴ *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 170 (MvT), p. 5. Op 18 april 2024 bij de toezeggingen in het commissiedebat heeft de staatssecretaris voor de niet-beursgenoteerde aandelen in familiebedrijven afstand genomen van de vermogenswinstbelasting wegens het risico van verboden staatssteun.

¹⁵ Art. 4.21 Wet inkomstenbelasting 2001.

¹⁶ *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 170 (MvT), p. 13.

¹⁷ *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 170 (MvT), p. 33.

¹⁸ T.C. Hoogwout, ‘Box 2 als escaperoom voor de vermogensaanwasbelasting in box 3’, *FTV 2023*, p. 6-7.

Hiervoor komen beide eerdergenoemde systemen in aanmerking. In dit artikel staat daarom dan ook de vergelijking tussen de vermogenswinstbelasting en de vermogensaanwasbelasting centraal.

Door de vele jaren ervaring met de vermogenswinstbelasting in de directe belastingen (winst uit onderneming en het aanmerkelijkbelangregime), is dit systeem naar mijn indruk zo goed als volledig uitgekristalliseerd. De voornaamste reden waarom een vermogensaanwasbelasting zowel in Nederland als in het buitenland niet integraal wordt toegepast, ligt in de administratieve complexiteit en de daarmee gepaard gaande praktische uitvoeringsproblemen. Bovendien is het jaarlijks nauwkeurig waarderen van alle vermogensbestanddelen een complexe en kostbare activiteit. Dit kan zowel voor belastingplichtigen als voor de Belastingdienst tot hoge administratieve lasten leiden, tot frequente geschillen over de juiste waarde van activa en tot een verhoogde behoefte aan handhaving en controle. Ik zie derhalve het nut er niet van in om een compleet nieuw vermogensaanwasbelastingssysteem te implementeren. Als het vermogenswinstbelastingssysteem echt niet zou deugen, dan waren we daar toch al veel eerder achtergekomen. *'Never change a winning team.'* Ik ben daarom van oordeel dat de vermogenswinstbelasting beter geschikt is als overkoepelende box 3-heffing dan de vermogensaanwasbelasting.

Daar komt naar mijn mening nog bij, dat conform de oorspronkelijke rechtsgrond van de inkomstenbelasting ook voor het nieuwe box 3-systeem moet gelden dat het inkomen uit vermogen naar draagkracht dient te worden geheven. In navolging van Bavinck en Cornelisse meen ik dat pas bij een gerealiseerde vermogenswinst een definitieve verhoging van draagkracht mag worden geconstateerd.¹⁹ Wel zou ik mij kunnen voorstellen dat bij de vormgeving de Wet werkelijk rendement box 3 op basis van de vermogenswinstbelasting in een enigszins aangepaste variant wordt toegepast. Om de vrees voor ongefundeerd belastinguitstel te beperken, kan de vermogenswinstbepaling iets minder voorzichtig worden ingevuld door het risico op 'doorgeschoten voorzichtigheid' terug te dringen en in die gevallen te kiezen voor een meer realistische waardering.

Traditioneel gezien hield het voorzichtigheidsbeginsel in dat men bij de vaststelling van de jaarwinst voorzichtig moest zijn met het nemen van winsten, terwijl men tegelijkertijd rekening moest houden met de naar verwachting reëel gemaakte verliezen. Dit had als gevolg dat beleggingsresultaten pas werden belast wanneer ze daadwerkelijk gerealiseerd waren. Dat leidde bij de jaarwinstbepaling tot een voorkeur voor het belasten van *gerealiseerde* vermogenswinsten boven *ongerealiseerde* vermogenswin-

sten, wat strookte met de preferentie voor een vermogenswinstbenadering.

De recente ontwikkelingen in de rechtspraak betreffende het goede koopmansgebruik tonen binnen het voorzichtigheidsbeginsel een beeld dat het ook voor de belastingheffing wenselijk is de economische realiteiten beter weer te geven, zonder de basisprincipes van goedkoopmansgebruik los te laten. In recente jaren zijn er verschillende ontwikkelingen geweest die het dominante voorzichtigheidsbeginsel in goed koopmansgebruik enigszins hebben afgezwakt ten gunste van een benadering die meer plaatsmaakt voor een vermogensaanwasbenadering: het waarderen in samenhang en de terughoudendheid bij het vormen van voorzieningen.

Het waarderen in samenhang houdt in dat bepaalde vermogensbestanddelen in samenhang met elkaar worden gewaardeerd. Denk hierbij bijvoorbeeld aan afdekkingsinstrumenten (hedges), zoals een renteswap en de onderliggende lening die samen worden gewaardeerd, of het tegelijkertijd in bezit zijn van (beursgenoteerde) aandelen en een optiecontract (derivaat) op die aandelen. Dit voorkomt mismatches in de waardering van deze gekoppelde instrumenten en zorgt voor een meer realistische weergave van de economische realiteit. Deze ontwikkeling is een stap in de richting van een vermogensaanwasbenadering, omdat het de waardering van bezittingen en schulden meer in lijn brengt met hun actuele waarde en daardoor de werkelijke vermogensaanwas beter in kaart kan worden gebracht, zelfs als deze (nog) niet is gerealiseerd.²⁰ Ook kan ik vrede hebben met waardering van de op de beurs verhandelbare effecten tegen hun actuele waarde indien deze zonder belemmering op elk gewenst moment verhandelbaar zijn. In dat geval is dat niet in strijd met het voorzichtigheidsbeginsel.

De beperking op het vormen van voorzieningen, zijnde de beperking van verliezen tot daadwerkelijke verliezen in plaats van verwachte verliezen, heeft er eveneens voor gezorgd dat er minder mogelijkheden zijn voor belastingplichtigen om hun jaarwinst kunstmatig te drukken, wat onder een zeer voorzichtige toepassing van het goedkoopmansgebruik nog wel mogelijk was. Als voorbeelden waar dit realisme in de waardering een rol heeft gespeeld noem ik de afgewezen demoderingsreserve²¹ en de coming-back-service²² betreffende pensioentoezeggingen. Ook dit sluit aan bij de minder voorzichtige bewegingsrichting naar een vermogensaanwasbenadering, waarbij ook ongerealiseerde winsten (papieren winsten) belast kunnen worden.

¹⁹ C.B. Bavinck & R.P.C. Cornelisse, 'Heffing over het werkelijk rendement in box 3', *WFR* 2024/145, p. 17.

²⁰ Zie bijv. het Swap-arrest HR 23 januari 2004, *BNB* 2004/214, het Hedging-arrest HR 16 november 2007, *BNB* 2008/26, het Cacao-bonen-arrest HR 10 april 2009, *BNB* 2009/271 en het Marketmaker-arrest HR 21 maart 2014, *BNB* 2014/116.

²¹ HR 4 januari 1956, *BNB* 1956/59.

²² HR 8 december 1971, *BNB* 1972/26.

2.3 Inflatie

Wat de juiste economische waardering betreft, wil ik wel mijn zorg tot uitdrukking brengen over het tot op heden ontbreken van het voornemen een inflatiecorrectie in de Wet werkelijk rendement box 3 op te nemen. Vermogenswinsten worden nog altijd gewaardeerd op de nominale waarde. Waardestijgingen welke uitsluitend zijn veroorzaakt door inflatie worden hierdoor mede in de belastingheffing betrokken. Bij een vermogensaanwasbelasting zonder inflatiecorrectie zou dit betekenen dat belastingplichtigen jaarlijks belasting moeten betalen over de nominale waardeaan groei en dat dit bij toepassing van de vermogenswinstbelasting betekent dat dit plaatsheeft bij realisatie van de nominale waardestijgingen. Dat speelt in beide gevallen, zelfs als de reële waarde (gecorrigeerd voor inflatie) niet is toegenomen. Dit lijkt mij niet wenselijk, omdat een heffing over 'werkelijk' rendement, veroorzaakt door inflatie, in feite leidt tot een inperking van de inkomensbron. Dit is juist de kwestie waarop de forfaitaire vermogensrendementsheffing is stukgelopen. Een belastingheffing naar het werkelijke rendement die de gevolgen van inflatie negeert, is een *contradictio in terminis* die vroeg of laat zal opspelen, aldus Essers.²³

Ik wil mij hier beperken tot een verwijzing naar het rapport-Hofstra over inflatieneutrale belastingheffing, waarin de resultaten zijn gepresenteerd van een studie over de wenselijkheid en de praktische mogelijkheden van een herziening van de belastingheffing in verband met de inflatie.²⁴

2.4 Waarom kies ik voor de vermogenswinstbenadering?

In het voorgaande heb ik mijn voorkeur kenbaar gemaakt voor de (aangepaste) vermogenswinstbenadering. Hierna zal ik ondersteunende argumenten aandragen waarom ik voor die variant heb gekozen. (i) Eerst zal ik de toetsingscriteria voor de stelselkeuze opstellen; (ii) vervolgens zal ik de vermogenswinstbelasting en vermogensaanwasbelasting toetsen aan de gestelde toetsingscriteria; en (iii) op basis hiervan zal ik uitwerken op grond van welke argumenten ik de conclusie heb getrokken dat de vermogenswinstbelasting de meest geschikte nieuwe box 3-heffing is.

3. Toetsingscriteria

Een deugdelijk belastingstelsel moet eerlijk, effectief, efficiënt en eenvoudig zijn.²⁵ Voor de inkomstenbelasting

geldt dat ook de heffingen per box, dus ook die voor box 3, aan deze criteria moeten voldoen. De juiste invulling van deze criteria kan worden herleid tot de behoorlijke beginselen van het belastingrecht. Ik heb ervoor gekozen om de toetsing van de eerlijkheid (rechtvaardigheid) te benaderen vanuit het draagkrachtbeginsel en het neutraliteitsbeginsel. Het draagkrachtbeginsel, ook wel aangeduid met Adam Smiths *ability to pay* of Adolf Wagners *Leistungsfähigkeitsprinzip*, is in de maatschappij de meest aangehaalde en binnen de sociale normen de meest geaccepteerde fiscale verdelingsnorm, die ten grondslag ligt aan de Wet Inkomstenbelasting 2001.²⁶ Ik ben daarom van oordeel dat een belastingheffing die hierin voorziet, een adequate benadering is voor een eerlijke verdeling van de belastingdruk.

Het neutraliteitsbeginsel acht ik een nuttige aanvulling op het eerlijkhedscriterium dat ten grondslag ligt aan een deugdelijk belastingstelsel. Belastingen moeten zo min mogelijk verstorend werken op economische keuzes van individuen en bedrijven, zodat belastingplichtigen in dit kader een 'eerlijke' eigen keuze kunnen maken die niet gestuurd is vanuit andermans fiscale behoeften. De effectiviteit zal getoetst moeten worden vanuit het doeltreffendheidsbeginsel.²⁷ Ik zie hierbij het Europese eigendomsrecht als doorslaggevend criterium, omdat de schending hiervan de reden is waarop de vormgeving van box 3 al jarenlang stukloopt.

Ten slotte zullen de eenvoud en efficiëntie getoetst worden aan de hand van het doelmatigheidsbeginsel. Alhoewel eenvoud en efficiëntie op zichzelf staande rechtsbeginselen zijn en het veelal in economische beschouwingen aangedragen doelmatigheidsbeginsel geen 'echt' rechtsbeginsel is, meen ik toch dat deze twee rechtsbeginselen vanuit het beleidsmatige doelmatigheidsbeginsel kunnen worden getoetst. Het doelmatigheidsbeginsel in de context van fiscale wetgeving, specifiek in de Wet IB 2001, betreft het streven naar een belastingstelsel dat beleidsdoelen op een praktische en kosteneffectieve manier poogt te bereiken zonder daarmee overmatige complexiteit of onnodige administratieve lasten op te roepen. Eenvoud vermindert de administratieve lasten (en dus overmatige complexiteit) voor zowel de belastingplichtigen als de Belastingdienst, wat bijdraagt aan de doelmatigheid van het stelsel. Efficiëntie gaat over het optimaal benutten van middelen en het minimaliseren van verspilling, hetgeen tevens bijdraagt aan de doelmatigheid.

²³ P.H.J. Essers, 'Belastinghervormingen tussen frustratie en fascinatie; afscheidsrede prof. dr. P.H.J. Essers', *WFR* 2024/111, p. 23.

²⁴ H.J. Hofstra, *Inflatieneutrale belastingheffing*, 's-Gravenhage: Staatsuitgeverij; H.J. Hofstra, 'Hoofdpijnen van het rapport-Hofstra over inflatieneutrale belastingheffing', *WFR* 1978/236.

²⁵ L.G.M. Stevens & R.C. de Smit, *Elementair Belastingrecht voor economen en bedrijfsjuristen*, Deventer: Wolters Kluwer 2023, p. 5.

²⁶ *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3 (MvT), p. 6-7.

²⁷ R. Ortlep, *De aantasting van stabiele bestuursrechtelijke rechtsvaststellingen in het licht van het Unierecht (Recht en Praktijk nr. SB4) (diss. Utrecht)*, Deventer: Kluwer 2011, paragraaf 2.3.3.

4. De toetsing voor de juiste box 3-heffing

4.1 Het draagkrachtbeginsel

Het draagkrachtbeginsel is een principe dat zijn oorsprong in de achttiende eeuw vindt. Adam Smith stelt dat belasting zou moeten worden geheven naar 'ability to pay'. Belastingplichtigen moeten 'in proportion to their respective abilities' bijdragen.²⁸ Oftewel, de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten. Het draagkrachtbeginsel is in de loop van de tijd uitgegroeid tot een profielbepalend kenmerk van de inkomstenbelasting.²⁹

Voor de beoordeling in hoeverre de vermogenswinstbelasting en de vermogensaanwasbelasting voldoen aan het draagkrachtbeginsel, moet gekeken worden naar de horizontale en verticale gelijkheid.³⁰ Dit houdt in dat mensen in dezelfde economische positie fiscaal gelijk worden behandeld (horizontale gelijkheid) en dat mensen in ongelijke economische posities naar evenredigheid fiscaal ongelijk worden behandeld (verticale gelijkheid).³¹ Voor de bepaling van de economische posities zal worden gekeken naar het werkelijke rendement. Onder werkelijk rendement wordt verstaan: de hoogte van het inkomen uit vermogen, uitgedrukt in relatie tot de waarde van het vermogen.³² Het is niet altijd eenduidig vast te stellen of de heffingsvarianten aan de gelijkheidscriteria voldoen.

Het horizontalegelijkheids criterium

Voor de vermogensaanwasbelasting geldt dat alle belastingplichtigen eenzelfde belastingdruk voelen, gebaseerd op het voorgenomen tarief van 36%.³³ In dat geval wordt er elk jaar belasting geheven over zowel de reguliere inkomsten als de ongerealiseerde waardeontwikkeling van vermogensbestanddelen. Belastingplichtigen die in gelijke economische posities verkeren zullen dan ook fiscaal gelijk worden behandeld, waarmee de vermogensaanwasbelasting voldoet aan het horizontale gelijkheids criterium.

In tegenstelling tot de vermogensaanwasbelasting presenteert de vermogenswinstbelasting echter twee verschillende gezichten. Enerzijds moeten alle belastingplichtigen hetzelfde belastingbedrag afdragen net als bij de vermogensaanwasbelasting, waarmee gesteld kan worden dat aan de horizontale gelijkheid wordt voldaan. Anderzijds is

het van belang om er bij een vermogenswinstbelasting rekening mee te houden dat over de vermogenstoename pas belasting wordt geheven op het moment dat deze daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Dat neemt niet weg dat voor de vermogensbezitter bij een niet-gerealiseerde waardeverhoging wel het besef aanwezig is dat daarover op enig moment in de toekomst belasting zal worden geheven. Deze latente belastingdruk is evenwel van veel onvoorspelbare factoren afhankelijk. Het 'voelen' van de belastingdruk is een sociaal-psychologisch fenomeen dat per belastingplichtige verschillend wordt ervaren. Hierdoor krijgt het 'voelen' van de belastingdruk een hoge subjectieve lading, die als zodanig moeilijk inpasbaar is in een objectieve draagkrachtmeting. Daarom is de meest deugende benadering de latente belastingclaim in stand te houden totdat deze is afgedragen of door waardedaling teniet is gegaan. Daarmee voldoet de vermogenswinstbelasting, net als de vermogensaanwasbelasting, aan het horizontalegelijkheids criterium. Via sluitende bewaking van de latente belastingclaim zullen dezelfde economische posities fiscaal gelijk worden behandeld.

Verticale gelijkheids criterium

De jaarlijkse waardeverhoging zal bij een vermogensaanwasbelasting in zijn geheel worden belast. Belastingplichtigen in ongelijke economische posities worden naar evenredigheid fiscaal ongelijk behandeld. De vermogensaanwasbelasting zal dan ook in lijn zijn met het verticalegelijkheids criterium.

Vanuit de vermogenswinstbelasting zal kunnen worden beargumenteerd dat er echter geen sprake is van verticale gelijkheid. Een belastingplichtige zal in een jaar waarin hij besluit zijn rendement met de waardeontwikkeling niet te realiseren, *de facto* geen belasting hoeven af te dragen en dus geen belastingdruk tegen het nominale belastingtarief ervaren. Men kan daarom stellen dat bij een niet-gerealiseerde waardetoename in het desbetreffende kalenderjaar, ongelijke economische posities niet naar evenredigheid fiscaal ongelijk zullen worden behandeld. Maar waar dan bij de vergelijking onvoldoende rekening mee wordt gehouden, is dat op de waardetoename van de vastgoedbelegger nog een latente belastingclaim rust. Zodoende wordt deze vastgoedbelegger wel degelijk evenredig naar de mate van ongelijkheid behandeld.

De bovengenoemde overwegingen in acht nemend, meen ik toch dat de vermogenswinstbelasting, beter dan de vermogensaanwasbelasting, in overeenstemming is met het draagkrachtbeginsel, ondanks dat beide heffingen aan de gelijkheidscriteria voldoen. Alhoewel het realisatiebeginsel voornamelijk van belang is vanuit liquiditeits- en solvabiliteitsperspectief, ben ik van mening dat het realisatiebeginsel een cruciale rol speelt bij de beoordeling van het draagkrachtbeginsel. Belasting kan namelijk niet eerder worden betaald – en naar draagkracht worden gehe-

28 A. Smith, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, London: W. Strahan and T. Cadell, 1776.

29 L.G.M. Stevens & R.C. de Smit, *Elementair Belastingrecht voor economen en bedrijfsjuristen*, Deventer: Wolters Kluwer 2023.

30 R.P. van den Dool, *Belastingheffing over kapitaalinkomen bij natuurlijke personen*, Rotterdam: Erasmus Universiteit 2009, p. 14.

31 S. Cnossen & A.L. Bovenberg, 'Vermogensrendementsheffing: vondst of miskleun?', *WFR* 2000/4, paragraaf 3.3; S. Cnossen, 'Hervorming van de inkomstenbelasting', *WFR* 1980/901.

32 Inkomen uit vermogen bestaat zowel uit de reguliere inkomsten (rente en dividend) als de waardemutaties; *Kamerstukken II* 2016/17, 34552, nr. 6, bijlage 783311 (Voortgangsrapportage), p. 7.

33 In het Hoofdpijnenakkoord is aangekondigd dat het belastingpercentage (deels) zal worden teruggedraaid.

ven – dan het moment waarop de belastingplichtige over de belastbare ‘inkomsten’ kan beschikken.³⁴ Een belastingplichtige loopt door een waardetoename niet te gelde te maken, of dit juist wel te doen, maar door vervolgens over te gaan tot herbelegging, in beide gevallen het risico het niet-gerealiseerde rendement weer te zien verdampen. Voor vaststelling van het moment van fiscale afrekening moeten onontkoombaar soms arbitraire keuzes worden gemaakt.

4.2 Het neutraliteitsbeginsel

De wetgever had voor ogen om met de invoering van box 3 de neutraliteit van de heffing te bevorderen.³⁵ De fiscale wetgeving mag niet leiden tot gedragsreacties. Box 3 moet dus neutraal blijven. Zo schreef de wetgever: “Voorts mag het fiscale systeem op zichzelf niet een variabele zijn die de keuze voor bepaalde beleggingsportefeuilles in dit systeem bepaalt.”³⁶ Daar voegde hij nog aan toe: “(...) dit betekent dat potentieel hogere rendementen, die vooral samenhangen met de risicocomponent in de beloning, voor de fiscaliteit niet meer relevant zijn. Deze onbelastbaarheid leidt ertoe dat er een zuiver economische afweging kan worden gemaakt tussen rendement en risico.”³⁷ De afweging tussen rendement en risico moet dus toekomen aan de belastingplichtige. De vraag is of de vermogenswinstbelasting en vermogensaanwasbelasting hierin voorzien.

Voor de vermogensaanwasbelasting geldt dat zowel de reguliere inkomsten uit vermogen als de waardeontwikkeling van het vermogensbestanddeel worden belast. Vanuit realisatieperspectief is het aanhouden van illiquide activa daarom zeer nadelig. Een belegger in beurs aandelen is flexibeler in het verkopen van aandelen en kan gemakkelijker aan de belastingheffing voldoen. Een vastgoedbelegger kan daarentegen niet zomaar een deel van zijn woning verkopen. Derhalve leidt de fiscale regelgeving, in de vorm van een vermogensaanwasbelasting, tot gedragsreacties waarin het aanhouden van liquide beleggingen de voorkeur krijgt boven illiquide beleggingen. Daarmee is de vermogensaanwasbelasting niet in overeenstemming met het neutraliteitsbeginsel.

Voor de vermogenswinstbelasting geldt dat naast de reguliere inkomsten uit vermogen, de waardeontwikkeling van het vermogensbestanddeel bij realisatie wordt belast. Anders dan bij de vermogensaanwasbelasting roept dat in beginsel geen betalingsproblemen op en evenmin daarmee samenhangende gedragsreacties. Het effect dat bij de vermogenswinstbelasting wel kan optreden is het zoge-

noemde *lock-in-effect*.³⁸ Bij illiquide activa kan dit een significante rol spelen, omdat deze vaak niet in delen kunnen worden verkocht. Zo schrijft demissionair staatssecretaris Van Rij: “De vermogenswinstbelasting maakt het financieel onaantrekkelijk de vakantiewoning te verkopen, (...) De ervaring leert dat dit soort effecten fiscaal gestuurd gedrag en constructies kunnen uitlokken.”³⁹ Volgens Van Rij is het *lock-in-effect* op zichzelf al een fiscaal stimulerende eigenschap van de vermogenswinstbelasting en zijn we daarom met de vermogenswinstbelasting weer terug bij af.⁴⁰ Belastingplichtigen zullen namelijk gestimuleerd worden om vermogensbestanddelen die op winst staan, nog niet te verkopen om zo belastingheffing op dat moment te voorkomen.

Mijns inziens gaat Van Rij hier te kort door de bocht. Binnen het neutraliteitsbeginsel staat centraal dat er door de belastingplichtige een grondige afweging gemaakt moet worden tussen rendement en risico. Zorgt het *lock-in-effect* ervoor dat de mogelijkheid om een grondige afweging te maken tussen rendement en risico er niet meer is bij de vermogenswinstbelasting? Ik meen dat daarvan geen sprake is. Het *lock-in-effect* is op zichzelf een afweging tussen rendement en risico. Het *lock-in-effect* ziet niet op één specifiek vermogensbestanddeel. Als de belastingplichtige bereid is, zoals we eerder hebben geschetst, het risico te lopen om het rendement van de waardemutatie niet te realiseren, waarom zou dit dan in strijd zijn met de neutraliteit? De belastingplichtige wordt immers niet gedwongen een bepaalde belegging aan te houden. Hij zal kiezen voor de beleggingen die naar zijn verwachting het beste zullen renderen.

De huidige discussie omtrent de bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) is een uitzondering op deze vooronderstelde keuzevrijheid. De vermogenscomponenten zijn in veel gevallen niet liquide te maken en hun waarde-aanwas gaat dus niet gepaard met de ontvangst van liquide middelen. Het zou daarom in mijn optiek nog bezwaarlijker zijn om ook in deze gevallen een vermogensaanwasbelasting te hanteren, ervan uitgaande dat een belastingplichtige überhaupt geen keuze heeft om een vermogensbestanddeel liquide te maken.

Op basis van het voorgaande acht ik de vermogenswinstbelasting, in tegenstelling tot de vermogensaanwasbelasting, wel in lijn met het neutraliteitsbeginsel. Ondanks dat demissionair staatssecretaris Van Rij beargumenteert dat het *lock-in-effect* zorgt voor een fiscale stimulans om beleggingen, in het bijzonder illiquide beleggingen, langer aan te houden, meen ik dat dit niet zo moet worden ge-

34 J.P. Boer, ‘Een vermogensaanwasbelasting: niet te ‘genieten!’’, *NFR* 2022/3382.

35 *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3, p. 34–35.

36 *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3, p. 34.

37 *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3, p. 35.

38 Belastingplichtigen kunnen beslissen om vermogensbestanddelen die op winst staan nog niet te verkopen om zo belastingheffing op dat moment te voorkomen.

39 *Kamerstukken II* 2022/23, 32140, nr. 139, p. 8.

40 *Kamerstukken II* 2022/23, 32140, nr. 139, p. 8.

zien. Het *lock-in-effect* weerspiegelt een afweging tussen rendement en risico. Dat bijvoorbeeld woningprijzen toevalligerwijs gedurende een langere periode stijgen en daarmee het *lock-in-effect* tot uitdrukking komt, zie ik als een compensatie voor het risico dat wordt gelopen doordat het vermogensbestandsdeel ook in waarde kan dalen.

4.3 Het doeltreffendheidsbeginsel

Het doeltreffendheidsbeginsel omvat het principe van effectiviteit. In hoeverre leidt het voorgenomen regeringsbeleid tot de gewenste beleidsresultaten?⁴¹ Hoe effectief is de belasting geweest? Hoewel de beoordeling van het doeltreffendheidsbeginsel eigenlijk een retrospectieve blik vereist, omdat men vaak pas achteraf iets zinnigs kan zeggen over de effectiviteit van een heffing, denk ik dat een anticiperende blik op de effectiviteit in dit geval niet iets onzinnigs is. Zeker door de jarenlang opgedane ervaring met de vermogenswinstbelasting kan de effectiviteit van de vermogenswinstbelasting bekend worden verondersteld. Met welke belasting zal de wetgever zijn doelen het beste weten te behalen? Daarvoor zullen de vermogensaanwasbelasting en de vermogenswinstbelasting getoetst moeten worden aan het doeltreffendheidsbeginsel om te beoordelen in welke mate de belastingheffingen effectief zullen zijn.

De wetgever had bij de invoering van de Wet IB 2001 duidelijk vier doelstellingen voor ogen, welke vooral zagen op het tegengaan van de grondslaguitholling van de Wet IB 1964. De belastingherziening die plaats gaat vinden per 1 januari 2027 ziet slechts op box 3 en is daardoor geen totale herziening van het inkomstenbelastingstelsel.⁴²

Voor de belastingherziening van box 3 is het doel dat de heffing weer voldoet aan het rechtsstatelijkheidsvereiste. In dit geval zal dat betekenen dat zij in overeenstemming moet zijn met het Europese eigendomsrecht en het discriminatieverbod (art. 1 EP EVRM respectievelijk art. 14 EVRM). De forfaitaire vermogensrendementsheffing is namelijk zover af komen te liggen van de werkelijkheid, dat deze op individueel niveau onvoldoende aansluiting vindt bij de daadwerkelijk behaalde rendementen, waar indirect een discriminerende factor uit voortvloeit.⁴³ De forfaitaire vermogensrendementsheffing hanteert namelijk in feite een progressieve (vermogens)heffing.⁴⁴ In 2017 bedroegen de drie gemiddelde forfaitaire rendementpercentages voor de drie vermogensschijven respectievelijk 2,871%, 4,600% en 5,39%.⁴⁵ Belastingplichtigen met een vermogen boven de

€ 75.000 werden gestimuleerd hogere beleggingsrisico's aan te nemen, omdat zij nu eenmaal de box 3-heffing verschuldigd waren. Voor kleine vermogens werd verwacht risicoaverse fiscale beweegredenen voorrang te geven, omdat zij door de lagere box 3-heffing niet onnodig risico wilden lopen. De forfaitaire vermogensrendementsheffing verbindt dus een financieel (buitensporige) zware last aan grote vermogens als die niet overstappen op risicovolle hoogrenderende beleggingen. Daarentegen dwingt het kleine vermogens juist risicoaverse beleggingen aan te houden om zo onnodig risico te voorkomen. Dit forfaitaire systeem was tevens discriminerend van aard, omdat belastingplichtigen met onsuccesvolle beleggingen even zwaar werden belast als belastingplichtigen met succesvolle beleggingen.⁴⁶

Dit was dan ook voor de Hoge Raad de druppel die de emmer heeft doen overlopen, wat zich heeft geuit in het ondertussen berucht geworden Kerstarrest. Door de vermogensrendementsheffing om te vormen tot een heffing op basis van het werkelijke rendement kunnen deze bezwaren worden weggenomen, aldus Van Rij.⁴⁷ De wetgever heeft dus het expliciete doel om de toekomstige box 3-heffing te laten voldoen aan het Europese eigendomsrecht en het discriminatieverbod.

Zowel de vermogensaanwasbelasting als de vermogenswinstbelasting gaan uit van reële waarden. Zij zullen daarom niet, zoals dat bij de forfaitaire vermogensrendementsheffing wel het geval was, belastingplichtigen benadelen wanneer zij niet overstappen op risicovolle beleggingen. Het belasten van werkelijke vermogenswinsten zal vanzelfsprekend in lijn zijn met het Europese eigendomsrecht, omdat het 'ongestoord genieten van eigendom' daarmee zou worden gerespecteerd. Hierom zou ik dan ook in eerste instantie aannemen dat beide heffingen naar verwachting het Europese eigendomsrecht niet zullen schenden. Hoewel dit voor de vermogenswinstbelasting een zekere zaak is, omdat de vermogenswinst pas wordt belast bij realisatie, lijkt dit voor de vermogensaanwasbelasting vaak problemen op te roepen. Daarom is het de vraag of men bij een heffing over ongerealiseerde vermogenswinsten wel kan spreken van het 'ongestoord genieten van eigendom'.⁴⁸ Enerzijds kan worden betoogd dat het heffen over ongerealiseerde vermogenswinsten geoorloofd is, omdat het immers reële vermogenswinsten zijn. Anderzijds heb ik twijfels over het belasten van vermogenswinsten zonder dat deze zijn gerealiseerd. Deze vermogenswinsten zijn in zekere zin nog 'fictief', 'onzeker', '(nog) niet draagkrachtvergroten'. Belastingplichtigen hebben deze vermogenswinsten nog niet genoten. De hef-

41 *Onderzoek naar doelmatigheid en doeltreffendheid*, Den Haag: AR 2015, p. 5.

42 D.L. Aulia, *Box 3: de doos van Pandora is geopend* (bachelorscriptie Rotterdam), 2023.

43 *Kamerstukken II 2021/22*, 32140, nr. 105, p. 1.

44 C.B. Bavinck, 'De forfaitaire vermogensrendementsheffing (box 3) met ingang van 1 januari 2017 impliceert een progressieve vermogensbelasting', *WFR* 2017/33.

45 'Berekening belasting over inkomen uit vermogen over 2017', belastingdienst.nl.

46 HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1963, r.o. 3.2.2 en 3.3.5.

47 *Kamerstukken II 2021/22*, 32140, nr. 105, p. 1.

48 Vluchtige kennisneming van de recent gepubliceerde 6 juni-arresten lijkt erop te wijzen dat dit bij toetsing door de Hoge Raad geen problemen lijkt op te leveren.

ving over zulke ongerealiseerde vermogenswinsten krijgt dan ook in mijn ogen een soortgelijk beperkend effect op de inkomensbron als in de forfaitaire vermogensrendementsheffing het geval is. Daarin lijkt de onbeperkte *carry forward-regeling* weliswaar een tegemoetkoming te bieden, maar dat werkt slechts in het geval dat het een vermogensverlies betreft.⁴⁹ In het geval dat een vermogensbestanddeel in achtereenvolgende jaren in waarde blijft stijgen, zal een *carry forward-regeling* geen soelaas kunnen bieden en zal de vermogensaanwasbelasting keer op keer blijven heffen over ongerealiseerde vermogenswinsten.

Met betrekking tot het discriminatieverbod zal zowel de vermogenswinstbelasting als de vermogensaanwasbelasting geen problemen oproepen. Het is immers een reële heffing, waardoor slechts over het werkelijke rendement belasting hoeft te worden betaald. Als een belastingplichtige verlieslatende beleggingen heeft, hoeft hij *de facto* geen vermogenswinstbelasting af te dragen.

Door het karakter van de vermogensaanwasbelasting is deze niet in strijd met het discriminatieverbod, maar discutabel blijft wel of de heffing niet in strijd is met het Europese eigendomsrecht. Het jarenlang heffen over ongerealiseerde vermogenswinsten zal naar mijn mening hetzelfde beperkende effect op de inkomensbron hebben als de forfaitaire vermogensrendementsheffing. Of dit tot uiting zal komen en daadwerkelijk in strijd zal zijn met het Europese eigendomsrecht, zal in de toekomst moeten blijken. De aard van de vermogenswinstbelasting zorgt ervoor dat deze niet in strijd is met het Europese eigendomsrecht en het discriminatieverbod. Derhalve zullen de belastingplichtigen ongestoord van hun eigendom kunnen genieten en niet gediscrimineerd worden op basis van de door hen gekozen beleggingen.

4.4 Het doelmatigheidsbeginsel

“De kosten die een heffing teweegbrengt, moeten in verhouding staan tot de opbrengsten, waarbij gestreefd wordt naar een minimale versturende werking. Daarbij is eenvoudig een bevorderend element.”⁵⁰ Dit is de kern van het doelmatigheidsbeginsel. Zowel de vermogensaanwasbelasting als de vermogenswinstbelasting geven daar een magere invulling aan.

De invoering van een geheel nieuw belastingsysteem binnen box 3 brengt *an sich* hoge kosten met zich mee. Doordat de heffingen van reële aard zijn, vereist het handhaven van een dergelijk systeem een hoog doenvermogen voor

belastingplichtigen en een hoge arbeidsintensiteit voor de Belastingdienst.⁵¹

Beide belastingen vertegenwoordigen in essentie een winstregime. Dat is op zichzelf niets nieuws. Er wordt immers ook in box 1, box 2 en de vennootschapsbelasting een winstregime gehanteerd. Voor de vermogensaanwasbelasting geldt dat het totaalrendement zal worden berekend via de in de winstfeer bekende vermogensvergelijking: beginvermogen – eindvermogen – stortingen + onttrekkingen. Hoewel dit in essentie een simpele rekensom is, lijkt het mij een te grote uitdaging om zoveel doenvermogen van alle box 3-belastingplichtigen te eisen. De reguliere inkomsten vormen het probleem niet; deze gegevens worden nu ook al door de ketenpartners (banken, verzekeraars, beleggingsinstellingen etc.) aangeleverd. De ongerealiseerde waardeontwikkeling vormt de lastpost. Elk jaar zal de waarde van ieder vermogensbestanddeel moeten worden vastgesteld, doordat de vermogensaanwasbelasting op jaarbasis plaatsvindt. Dit zal ongetwijfeld tot geschillen leiden met betrekking tot de waardering van zaken tussen de belastingplichtigen en de Belastingdienst. De Belastingdienst leunt mijns inziens hierbij te veel op de renseigneringsverplichting vanuit de ketenpartners, waarbij het nog maar de vraag is of zij in deze informatieplicht kunnen voorzien. Het handhaven van dit belastingregime zal dan ook veel menskracht vereisen van de Belastingdienst.

Daar zal daarentegen bij de vermogenswinstbelasting in veel mindere mate sprake van zijn. De verkrijgings- en vervreemdingprijs bepalen bij de vermogenswinstbelasting de omvang van de te realiseren winst. Derhalve hoeft slechts één keer de verkrijgingsprijs te worden vastgesteld en één keer de vervreemdingsprijs. De financiële instellingen beschikken over de verkrijgings- en vervreemdingsprijzen van vermogensbestanddelen. De verkrijgingsprijs bijhouden zal daarom met behulp van een eenvoudige administratie, met 2027 als *step-up*-jaar, zonder moeilijkheden geschieden. Er mag uiteraard pas worden geheven over de waardeontwikkeling vanaf het jaar dat de reële heffing in zal gaan.⁵² De waardeontwikkeling die daarvoor heeft plaatsgevonden, is namelijk al belast onder het huidige box 3-stelsel.

Om de hiervoor genoemde redenen meen ik dat het handhaven van de vermogensaanwasbelasting gepaard gaat met hogere uitvoeringskosten dan de vermogenswinstbelasting.

Wanneer tegenover de kosten voldoende opbrengsten (totaalrendement) staan, zou dit de kosten kunnen rechtvaardigen voor de fiscus. Doordat niet meer het totale vermogen als heffingsgrondslag wordt genomen bij een reële

49 De *carry forward-regeling* in box 3 is een regeling die belastingplichtigen de mogelijkheid biedt om verliezen in een bepaald belastingjaar naar voren te schuiven om deze te kunnen verrekenen met toekomstige winsten.

50 L.G.M. Stevens & R.C. de Smit, *Elementair Belastingrecht voor economen en bedrijfsjuristen*, Deventer: Wolters Kluwer 2023, p.16.

51 *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 139, p. 11.

52 M.C.A. Scholten, ‘Heden en toekomst van box 2 en box 3’, *WFR* 2023/13, paragraaf 23-24.

heffing, zal dit leiden tot volatiele belastingopbrengsten. Die zullen bij een reële heffing afhankelijk zijn van het rendement dat de vermogensbestanddelen zullen behalen. Op de lange termijn zie ik wat betreft de opbrengsten geen verschil tussen de vermogensaanwasbelasting en vermogenswinstbelasting. Bij de vermogensaanwasbelasting zal elk jaar belasting worden geheven over de waardeverandering van elk vermogensbestanddeel. Dit maakt dat het totaalrendement onafhankelijk is van het vervreemdingstijdstip en daarmee een stabielere verloop van de opbrengst vertoont. De ongerealiseerde vermogenswinst kan bij de vermogenswinstbelasting voor de belastingplichtige een groot liquiditeitsvoordeel opleveren. Dit liquiditeitsvoordeel zal zich echter in spiegelbeeld voor de schatkist manifesteren; de vermogenswinstbelasting leidt slechts tot belastingheffing bij realisatie van het vermogensbestanddeel, waardoor het totaalrendement op de korte termijn zeer gering zal zijn.⁵³ Het totaalrendement van de vermogenswinstbelasting zal daarom voor de fiscus op de korte termijn een grote discrepantie opleveren met die van de vermogensaanwasbelasting. Dit zal echter op de lange termijn uitmiddelen, omdat dan over grote waardeveranderingen bij verkoop zal worden geheven.

Al met al kan gesteld worden dat binnen het doelmatigheidsbeginsel de voorkeur uitgaat naar de vermogenswinstbelasting. Ondanks dat deze heffing op de korte termijn zorgt voor een lage(re) belastingopbrengst, ben ik van mening dat het administratieve voordeel hiertegen opweegt. Daarbij komt kijken dat de opbrengst van de vermogenswinstbelasting in de loop der jaren weer gelijkgetrokken zal worden met die van de vermogensaanwasbelasting.

5. Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat de vermogenswinstbelasting beter voldoet aan het draagkrachtbeginsel, neutraliteitsbeginsel, doeltreffendheidsbeginsel en het doelmatigheidsbeginsel dan de vermogensaanwasbelasting, zoals visueel wordt weergegeven in de tabel.

	Draagkracht	Neutraliteit	Doeltreffendheid	Doelmatigheid
Vermogensaanwasbelasting	+	-	+	-
Vermogenswinstbelasting	++	++	++	+

De tabel geeft de vergelijking weer tussen de vermogensaanwasbelasting en vermogenswinstbelasting. De vergelijkingen (plusjes en minnetjes) zijn gebaseerd op de conclusies die getrokken zijn in het voorgaande onderdeel.

De vermogenswinstbelasting brengt een reële draagkrachtbenadering tot uiting; belasting zal pas worden geheven wanneer de belastingplichtige over de inkomsten zal beschikken. Verder wordt voor de vermogenswinstbelasting, vanuit neutraliteitsoogpunt, de belastingplichtige niet gedwongen een bepaalde fiscale richting opgestuurd, terwijl dit bij de vermogensaanwasbelasting wel gebeurt. Het *lock-in-effect* acht ik voor het neutraliteitsbeginsel geen belemmering. Dat de belastingplichtige ervoor kiest zijn rendement niet te realiseren en daarmee belasting uit te stellen, is een afweging tussen rendement en risico. De belastingplichtige loopt immers het risico het rendement te verliezen als hij wacht met het te gelde maken van dat rendement. De vermogenswinstbelasting perkt het recht om ongestoord eigendom te genieten niet in en brengt geen discriminerende effecten met zich mee. Daarentegen is het voor de vermogensaanwasbelasting nog niet duidelijk of deze het Europese eigendomsrecht in de toekomst zal schenden. Ten slotte is de vermogenswinstbelasting beter verenigbaar met het doelmatigheidsbeginsel dan de vermogensaanwasbelasting. Hoewel de vermogenswinstbelasting ten opzichte van de vermogensaanwasbelasting aanvankelijk tot een geringere opbrengst leidt, zullen deze verschillen op de lange termijn uitmiddelen. Daarentegen geldt dat voor de vermogensaanwasbelasting ten opzichte van de vermogenswinstbelasting de administratieve verplichting om de jaarlijkse waardeverandering vast te stellen en desgevraagd te onderbouwen, tot een hogere uitvoeringslast leidt, zowel voor de belastingplichtige als voor de Belastingdienst.

Op grond van de bovengenoemde conclusies, gebaseerd op de behoorlijke beginselen van het belastingrecht en het beleidsmatige doelmatigheidsbeginsel, meen ik dat de vermogenswinstbelasting superieur is aan de vermogensaanwasbelasting. Met het huidige wetsvoorstel is box 3 in veel gevallen niet te 'genieten'. Er mag gewoonweg niet eerder worden belast dan dat er wordt genoten. Dat brengt alle beginselen waarop een juiste box 3-heffing is gebaseerd, in het gedrang. Daarmee maakt het kabinet in zijn benadering een onterecht onderscheid tussen de vermogensaanwas- en vermogenswinstbelasting voor de verschillende vermogenscomponenten. Ik begrijp dat een vermogenswinstbelasting niet ideaal is voor de schatkist en dat implementatie ervan gepaard kan gaan met de nodige aanpassingsbereidheid vanuit de maatschappij als geheel, maar dat is nou eenmaal de prijs die rechtvaardigheid vereist. Met de vermogenswinstbelasting als toekomstige box 3-heffing (ontdaan van de risico's van een doorgeschoten toepassing van het voorzichtigheidsbeginsel), kan na eindeloos gepuzzel dan toch weer 'genoten' worden van box 3.

⁵³ Kamerstukken II 2022/23, 32140, nr. 139, p. 8.